

múltidéző

Lupkovics György

Egy 1956-os kémértörténet KGB-s iratai

Ahogy általános volt a szovjet és a kádári ideológiában az a nézet, hogy a magyar 1956-os forradalmat Nyugatról szervezték, olyan elfogadott a magyar történetírásban az, hogy ez minden alapot nélkülöző propagandafogás volt. Az ÁVH a forradalom előtt több kémpernt konstruált, de ez a forradalom után már nem vált általánossá. Ugyanakkor azt is el kell ismernünk, hogy az ÁVH-s paranoiának volt racionális alapja. Az általam bemutatandó eset már a forradalom kirobbanása után történt, így arra nem volt alkalmas, hogy ezzel a forradalom Nyugatról való szervezését, kirobbantását igazolják, arra viszont igen, hogy a nyugati hírszerző tevékenység létezését bebizonyítsák.

Az 1956-os forradalom utáni megtorlás Szabolcs-Szatmár megyei deportáltjai között egy különösen értékes foglya volt az állambiztonságiaknak. Az 1933-ban Paposon született Vereczky Györgyöt, 1956. november 13-án vitték el Nyíregyházáról Ungvárra. Vereczky 1953. november 10-én vonult be sorkatonai szolgálatra a határőrséghez. A kor szokásának megfelelően az ország másik végére, az osztrák határhoz helyezték a Szombathely melletti Felsőcsatárra. A szülei után vágódó fiút nem engedték haza eltávozásra, ezért – a róla írt jellemzés szerint – fegyelmetlen, izgága volt. Hogy közelebb kerüljön szüleihez, Vereczky azt eszelte ki, hogy a határőr laktanyába kanadai rokonával irat egy levelet. Úgy gondolta, ha a levelet a határőr laktanya tisztjei megkapják, akkor, mint nyugati kapcsolattal rendelkező megbízhatatlant, át fogják helyezni a szülőfalujához közelebb eső szovjet határra. A terv azonban meghiúsult. Ezért Vereczky egy vasárnapi kimenő alkalmával, 1955. július 31-én katonatársával átszökött a határon. Körözését nyomban elrendelték, anyaga szerint feltételezték, hogy a nyugatiak megkísérlik beszervezni. A katonaszökevény kalandos körülmények között egy németországi gyűjtőtáborba került. Kanadában élő nagynénje ki akarta magához vitetni, de ő a Nagy Imre-kormány rádiófelhívására inkább a hazatérés mellett döntött. Rövid németországi kiképzés után amerikai hírszerzők dobták át a határon. Feladata szerint több városban kellett volna lefényképeznie a szovjet tankokat, páncélozott járműveket, laktanyákat, repülőtereket, a harcok okozta rombolást. Magával kellett volna vinnie Münchenbe egy, a forradalmárok oldalára átállt szovjet katonát. Feladata teljesítéséhez megbízóitól nemcsak fényképezőgépet, hanem egy pisztolyt és pénzt is kapott. November 12-ig kellett volna visszatérnie Münchenbe. Magyarországra október 31-én érkezett meg ügynöktársaival. Itt Vereczky különvált, és autóstoppal szülőfalujába Paposra ment, ahova november 3-án érkezett meg. Pisztolyát Debrecenben elvették tőle a forradalmárok. Szülőfalujában katonaszökevényként, disszidensként tartották

számon, ezért felbukkanása nem maradhatott titokban, a helyi besúgóhálózaton keresztül a nyíregyházi ÁVH is értesült róla. Erre az utal, hogy letartóztatásakor megelégedtek elfogásával, nem tartottak nála házkutatást. Ügynöki mivoltát le is tagadhatta volna, de a Németországban kapott fényképezőgépet édesanyja kivitte a már gépkocsiban ülő fia után. Bár körözésének elrendelésekor feltételezték, hogy a nyugatiak megpróbálják beszervezni, nem zárhatjuk ki azt sem, hogy az utána küldött fényképezőgép miatt vallott részletesen beszervezéséről. Kihallgatóit nagyon érdekelte, hogy feladatát végrehajtotta-e, és ha igen hogyan. Valamennyi kihallgatásán erről faggatták, de Vereczky erre mindannyiszor azt válaszolta, hogy nem állt szándékában kémkedni, csak a szüleihez akart hazamenni. Kihallgatásairól felvett jegyzőkönyvek alapján ez hihető. Az iratokból az már nem állapítható meg, hogy a tőle nyert vallomás a kihallgatók erőszakos módszerének következménye-e, vagy tényleg őszinte volt. Véleményem szerint – a durva kihallgatáson túl – igyekezett őszinte, feltáró jellegű vallomást adni, ami végül megmentette őt a kivégzéstől. Elfogása után a nyíregyházi börtönbe vitték, ahol az ÁVH kihallgatta, majd a deportált forradalmárokkal együtt őt is Ungvárra vitték, ahol a szovjetek is több alkalommal kihallgatták. December 5-én deportált társaival együtt érkezett vissza Nyíregyházára. Vereczky Györgyöt 1957. május 28-án zárt tárgyaláson, külföldre szökés, halmazatban hűtlenség és tiltott határátlépés büntetével, 12 év börtönre és 6 év egyes jogok gyakorlásától való eltiltásra ítélte a Budapesti Katonai Bíróság. Kötelezte még 300 schillingnek és 50 márkának a forintban számított értékének megfizetésére is. A bíróság könnyen túlépett Vereczky ungvári fogságán, az ítélet november 10-től tartó előzetes letartóztatásról szól, ezzel mintegy a magyar eljárás részének tekintette a deportálással érintett időszakot.

Klimenko ezredes Debrecenbe, Kozlov alezredesnek írt leveléből az derült ki, hogy Vereczkyról tetemes mennyiségű – két magyar nyelvű jegyzőkönyv, ezek fordítása, valamint Ungváron november 15, 16, 20, 23, 24-én és 28-án felvett kihallgatási jegyzőkönyvei – irat készült. Iratai azonban a Nyíregyházáról elvittek anyagai között nem találhatók. A felsorolt iratok egy részét a Szabolcs megyei deportáltak anyagától elkülönítve találtam meg. Ezek az 1956. november 16-i, 24-i, és 28-i kihallgatási jegyzőkönyvek és egy 21-én, az azt megelőző kihallgatások alapján összeállított feljegyzés. Az elkülönítés érthető, története a Szabolcs megyei forradalmi eseményekhez nem kapcsolható. A november 16-i, ungvári kihallgatásán elmondatták vele elfogásának körülményeit. Innen tudjuk, hogy november 10-én, szombaton, ebéd után házuk előtt megállt egy autó, abból kiszállt két orosz katona és négy civil ruhás magyar ember, megkérdezték tőle, hogy hívják, majd letartóztatták. Nyíregyházára vitték, két napig a megyei börtönben tartották, utána Ungvárra került. Nyíregyházán ketten hallgatták ki, ugyanazok, akik letartóztatták. Kihallgatása magyarul folyt, erről jegyzőkönyvet vettek fel. Még aznap, november 10-én „kihallgatói kérésére” tizenhat oldalon keresztül ceruzával, saját kezűleg leírta vallomását.

Az alábbiakban a KGB Archívumában lévő iratok magyar nyelvű fordítását közlöm.

Kihallgatási Jegyzőkönyv
Készült [Vereczky György ügyében Ungváron] november 16-án.
Kérdés: Hol van a fényképezőgép és a pisztoly?

Válasz: A pisztolyt a 7 tőlénnyel együtt november 2-án elvették a felkelők Debrecenben. A fényképezőgépet meg akkor vették el, amikor letartóztattak.

Kérdés: Ki és hol tartóztatta le?

Válasz: November 3-án érkeztem Paposra a szüleimhez. November 10-én, szombaton, ebéd után házunk előtt megállt egy autó, abból kiszállt két orosz katona és négy civil ruhás magyar ember, megkérdezték, hogy hívják. Bemutakoztam, mire letartóztattak. Ekkor én a ház mellett voltam. Már a gépkocsiban ültem, amikor anyám átadta ezeknek az embereknek a fényképezőgépet. Nyíregyházára vitték, de hogy kik voltak, nem tudom. Nyíregyházán két napig tartottak fogva, utána Ungvárra kerültem.

Kérdés: Nyíregyházán kihallgatták?

Válasz: Igen, az a két ember, akik letartóztattak, magyarul kihallgattak, erről jegyzőkönyvet vettek fel, ezeket a kihallgatás után aláírtam. Még aznap, november 10-én ezeknek az embereknek a kérésére, grafit ceruzával 16 oldalon keresztül magyarul leírtam vallomásomat a Nyugat-németországi tartózkodásomról, arról, hogy amerikai tisztektől kaptam magyarországi hírszerzésre, kémkedésre feladatot. Mindent leírtam, úgy ahogy volt. Firtatták, hogy milyen kiképzést kaptam. Münchenben, és nem Nürnbergben, mint ahogy azt korábban mondtam, október 28-án társaimmal egy rövid fotós oktatást kaptunk, amire Parker és Boros tanítottak. Más tanfolyamon nem vettem részt. A kapott fényképezőgéppel – ahogy ezt Parker és Boros mondta –, nappal is és éjszaka is, bármilyen időjárási körülmények között lehetett fényképezni, akár 15 méter távolságra is. Szeptember 10-től október 29-ig voltam Münchenben a Lockner str. 32. száma alatt.

Kérdés: Mit csinált ott?

Válasz: Egy raktárban dolgoztam, ahol asztalokat és székeket tároltak, valamint zseblámpák, az amerikai katonák bőröndjei és mindenféle egyéb dolgok voltak ott. Ez egy háromemeletes épület, aminek 10-15 szobája és egy konyhája van. Az épület drótkerítéssel van körülvéve és amerikai katonák őrzik.

Feljegyzés

Ungvár, 1956. november 21.

„titkos”

Vereczky György 1933-ban Paposon született, parasztszármazású, 6 osztályt végzett, párton kívüli, nőtlen, paposi lakos. A magyar határőrségben szolgált, amikor 1955. augusztus 1-jén Sipeki István nevű társával, annak unszolására dezertált, és átszökött Ausztriába. Ausztriában a csendőrök letartóztatták, de később elengedték és egy vasércbányában dolgozott. 1956. július 25-én elhatározta, hogy továbbmegy nagynénjéhez Kanadába, ezért Ausztriából átszökött Nyugat-Németországba az amerikai zónába. Mivel nem voltak nála iratok, a határsértésért 5 hét börtönt kapott. Büntetése letöltése után a nürnbergi táborba küldték, ahonnan szeptember 8-án amerikai katonák Nürnbergbe a Lockner str. 37-be vitték, ahol Parker János amerikai-magyar tiszt kihallgatta. Később ebben az épületben dolgozott, ott végzett különböző munkát. Október 28-án őt, Boros Józsefet és Franci Sándort, Parker János és Boros András a Szabad Európa Rádiótól, megtanították egy német márkájú fényképezőgép használatára, a fényképezés alapjaira. Tőlük azt a feladatot kapták, hogy térjenek vissza Magyarországra és Szombathelyen páncélosokat, fegyvergyárat, fegyverraktárt, laktanyákat és kórházat fényképezzenek le, tudják meg, mennyi szovjet katona, felkelő van a városban, hány repülőteret használnak, milyen repülőgéptípusok közlekednek, kiket kezeltek a kórházakban, civileket, vagy katonákat. Győrben a szovjet hadsereg elhelyezkedését, létszámát kellett felderíteni, Budapesten az okozott pusztítást kellett lefényképezni, például a felgyújtott múzeumot. Azt is meg kellett tudni, hol vannak rombolások, hol tartózkodnak, merre mozognak a felkelők, mekkora a szovjet hadsereg, és hány szovjet katona állt át a felkelők oldalára. Az átállt szovjet katonák közül egyet rá kellett volna bírni, hogy velük együtt menjen Münchenbe. A kívánatos az lett volna, ha a műszaki állományból sikerült volna valaki olyat meggyőzni, aki ismeri a szovjet haditechnikát. Október 29-én, egy amerikai gépkocsival együtt utazott a határhoz Vereczky, Boros József és Franci Sándor. Mindhármanuknál volt egy-egy fényképezőgép és egy-egy pisztoly a hozzá való töltényekkel, amiket Parker Jánostól kaptak. Az osztrák határhoz érve még aznap mindhárman illegálisan átmentek a határon Ausztriába, utána pedig Magyarországra. November 2-án érkeztek Budapestre, de itt szétváltak. Boros és Franci Budapesten maradtak, Vereczky pedig hazament Paposra, ahová november 3-án érkezett meg. Vereczky azt is elmondta, hogy az amerikai tisztektől a november 2-án kapott pisztolyt Debrecenben a felkelők tőle elvették, míg a fényképezőgépet november 10-i letartóztatásakor Paposon vették el tőle. Vereczky állítja, hogy az amerikai tisztektől kapott feladatot nem hajtotta végre, és – bár ezért neki sok pénzt is ígértek – nem állt szándékában Münchenbe visszatérni.

Aláírás: Fjodorov, a KGB Kárpátaljai nyomozati osztályának osztályvezető-helyettese.

Kihallgatási jegyzőkönyv

Készült Ungváron, 1956. november 24-én.

Vereczky György, 1933-ban született Papos községben.

A kihallgatáson Viznickij Jurij Iljics tolmácsolt, akit figyelmeztettek a valótlan fordítással elkövethető hamis tanúzás bűncselekmény törvényes következményeire.

Kérdés: Mennyi időt szolgált a magyar hadseregben?

Válasz: 1953. november 10-én hívtak be, honvédként szolgáltam a 4-es számú határőrségnél Fel-sócsatáron, ami mindössze 50-100 m-re van az osztrák határtól. 1955. augusztus 1-ig szolgáltam itt, amikor dezertáltam.

Kérdés: Hogyan és miért dezertált?

Válasz: 1955. július 31-én vasárnap határőr társaimmal együtt kimenőt kaptunk a faluba. Sipeki István határőr társammal szeszes italt fogyasztottunk a kocsmában. Rumot, bort, sört és berügtünk. Sipeki tanácsára elmentünk egy ismerősehez, egy parasztemberhez, Horváth Vilmoshoz, aki a falu szélén lakott, azért, hogy ott folytassuk az italozást. Még oda sem értünk, amikor Sipeki azt mondta, hogy mivel ő nem kapott szabadságot, ezért ő át akart szökni Ausztriába és engem is hívott magával. Én ezt nem akartam, mire Sipeki elővette a pisztolyát és arra kényszerített, hogy vele együtt átszökjék. Aznap 18 órakor szöktünk át a határon, de az osztrák határőrök letartóztattak és Oberwart faluba kísérték, ahol a csendőrség fogdájába kerülünk. Két napig voltunk ott, azután két csendőr kíséretében elvittek Eisenerz-be, ahol a vasércbányában dolgoztam 1956. július 26-ig. Sipeki István az oberwarti csendőrségén maradt, sorsáról nem tudok.

Kérdés: Mit csinált ön ezután?

Válasz: Ausztriában apám testvérétől, Tóthfalusi Endréné kanadai lakostól kaptam egy levelet, amiben arra kért, hogy menjek Nyugat-Németországba gyűjtőtáborba, ahonnan engem majd Kanadába vitet. Ezért július 26-án illegálisan átléptem a német határt, és 31-én Fürstenfeldbruckba érkeztem, ahol a csendőrség letartóztatott, mivel semmilyen iratom nem volt. Szeptember 4-ig börtönben tartottak, utána kiengedtek. Ekkor a fürstenfeldbrucki hatóságoktól kaptam egy beutalót a nürnbergi táborba, ahol négy napig voltam. Szeptember 8-án egy civil ruhás ember amerikai autóval Nürnbergbe, egy amerikai hivatalba vitt. Itt két napig voltam, utána szeptember 10-én egy amerikai katona elkísért Münchenbe a Lockner str. 32 szám alá, ahol egy amerikai tiszt, a magyar származású Parker János kihallgatott. Később az épületben lévő raktárban dolgoztam. Parker felhívott az első emeletre a 7-es szobába, és arról kérdezett, hogyan őrzi a magyar határt azon a szakaszon ahol én szolgáltam. Október 25-én a rádióban hallottam a Nagy Imre-kormány közleményét, hogy minden magyar, aki külföldön van, visszatérhet hazájába. Én október 28-án közöltem Parkerrel, hogy haza akarok menni. Ezután Parker János Franci Sándornak, Boros Józsefnek és nekem azt mondta, hogy csak úgy mehetünk haza, ha elfogadjuk az ő feltételeit. Ekkor mi otthagytuk Parkert, de még aznap ebéd után elhívtak egy szállodába, a harmadik emeletre. Ott Parker János, Boros András meg még egy amerikai százados fogadtak. A százados nevét nem tudom. Boros András a Szabad Európa Rádió munkatársa. A szállodában Boros és Parker az amerikai százados jelenlétében a következő feladatot adták nekem: Magyarországon, Budapesten, Győrben és Szombathelyen a kapott géppel fényképezzem le a szovjet harcjárműveket, tankokat és páncélozott járműveket, a szovjet és a magyar laktanyákat, szovjet és magyar repülőgépeket, szovjet repülőtereket, katonai autókat és rendszám táblájukat. Lehetőség szerint kísérjek Münchenbe egy szovjet katonát, fényképezzem le a katonai és polgári kórházakat, és a kórházban lévő sebesülteket, tudjam meg hány magyar katonai alakulat állt át a felkelők oldalára, fényképezzem le a szétrombolt Nemzeti Múzeumot. Parkertől kaptam egy pisztolyt is, hét éles tölténnyel, Borostól pedig 300 osztrák schillinget. Parker azt az utasítást adta, hogy a feladat elvégzése után, november 12-ig saját belátásom szerinti módon térjek vissza hozzájuk, Münchenbe. Pontositom: a feladatot, a fényképezőgépet, a pénzt és a fegyvert nem 23-án, hanem 29-én kaptam. Akkor minket, azaz Franci Sándort, Boros Józsefet és engem Parker és Boros megtanítottak a fényképezőgép használatára. Ugyanazon a napon hármunkat kocsival az osztrák határra szállítottak, ahonnan átmentünk Ausztriába, majd Magyarországra, ahova október 31-én érkezünk meg.

Kérdés: Magyarországon mivel foglalkoztak önök letartóztatásukig?

Válasz: Én autóstoppal november 3-án megérkeztem Paposra szüleimhez, és a letartóztatásom napjaim szüleim gazdaságában dolgoztam.

A kapott feladatokból mit sikerült teljesítenie?

A Münchenben kapott feladatot nem volt szándékomban teljesíteni, mivel rögtön a határátkelés után hazamentem és szüleim gazdaságában dolgoztam, a szülőfalumat letartóztatásomig nem is hagytam el. A Münchenben kapott feladatok ellen nem tiltakoztam, de csak azért, mert vágytam vissza szüleimhez. Ellenkező esetben az amerikai hatóságok nem engedtek volna haza. Münchenbe nem volt szándékom visszatérni, ezért nem hajtottam végre semmit a kapott feladatokból.

Kérdés: Használta-e ön a fényképezőgépet és a pisztolyt és hova tette azokat?

Válasz: A fényképezőgépet nem használtam, exponálatlan filmmel vették el tőlem. A pisztolyt és a töltényeket tőlem a Debreceni Nemzeti Tanácson vették el 1956. november 2-án este, amikor hazafelé tartottam szülőfalumba.

Kérdés: Akarja-e kiegészíteni vallomását?

Válasz: Nem

A jegyzőkönyvet az általam érthető magyar nyelven felolvasták, a jegyzőkönyvben szereplő válaszok az én szavaim alapján helyesen vannak leírva.

Aláírás: Fjodorov Maszalov és a tolmács Viznyickij

Vereczky György kihallgatási jegyzőkönyve

1956. november 28.

Kérdés: Nevezzen meg olyan személyeket, akiket amerikaiak küldtek Münchenből Magyarországra különböző feladatokkal!

Válasz: Már mondtam, hogy Münchenből Magyarországra különleges feladattal velem együtt Boros Józsefet és Franci Sándort küldték. Másokról nem tudok. Parker katonatisztól hallottam arról, hogy október 27-én 300 magyart küldtek Magyarország területére Nyugat-német táborokból. De hogy őket milyen céllal küldték, azt Parker nem mondta.

Azon kívül, amikor Münchenben voltam a Lockner str. 32. szám alatt, egy magyar nemzetiségű tűzoltó főhadnaggyal, Katona József budapesti lakossal is megismerkedtem és egy budapesti újságkiadó munkatársával, Rimóczi Ervinnel, akik számomra ismeretlen okból menekültek Nyugat-Németországba. Mikor Münchenben a Lockner str. 32-ben voltam az első emelet 5. sz. szobájában, a SZER egyik munkatársa naponta tanította, hogy kell bänni a rádió adó-vevővel. Erről Katona Józseftől tudok, akivel egy szobában laktam szeptember 10-től október 18-ig. Hogy milyen céllal tanították Katona Józsefet és Rimóczi Ervint az adó-vevők használatára, nem tudom. Október 18-án őket visszaküldték a nürnbergi táborba és további sorsuk, mintahogyan a lágerbe való visszatérésük is ismeretlen. Müncheneri találkozásunkig Katonát és Rimóczi Ervint nem ismertem. Azt hogy Katona Józsefet és Rimóczi Ervint tanították az adó használatára, saját szememmel kétszer is láttam, mikor véletlenül benyitottam az 5-ös szobába, ahol a SZER munkatársa – akinek a nevét nem tudom – tanította őket a készülék használatára.

Kérdés: Önt tanították-e az adó-vevők használatára?

Válasz: Engem ilyenre nem tanítottak, és amennyire tudom, társaimat, Boros Józsefet és Franci Sándort se tanították az adó-vevők használatára.

Kérdés: Mit tud még Katona Józsefről és Rimóczi Józsefről, Münchenben való tartózkodásukról?

Válasz: Szeptember közepén Katona József elmondta, hogy Münchenben a Lockner str. 32. alatt való tartózkodása idején többször meglátogatta a nyugatnémet repülőtiszték müncheni laktanyáját, ahol ő, Katona József, mint budapesti tűzoltó ismertette a nyugatnémet hadirepülőszökecskekkel, a laktanyák elhelyezkedését, hadi üzemek, repülő- és más objektumok hollétét, melyeknek ő, mint tűzoltó jól tudta a budapesti és Budapest környéki elhelyezkedésüket. Ezért a nyugatnémet katonai szervektől nagyobb mennyiségű pénzt kapott.

Aláírás: Fjodorov nyomozó